

Viðmerking til fitta, reina og óseka Gunnar K. Nattestad

HERGEIR
STAKSBERG

Eg eri so moyhamrandi troyttur av at hoyra upp á dómadagsprofetar sum teg. So skjótt samkynd verða órættvíst viðfarin, so skundar tú tær at vissa tinar kjarnuveljarar um, hvar ið tú ert í hesum málinum. Ja hvat ger man ikki fyri eitt sindur av valdi og uppmerksomheit. Sjáldan havi eg lisið nakað so óvitandi, fordømandi og tápuligt sum títt ótespiliga lesarabræv. Fyri at geva tær eitt pedagogiskt dømi upp á títt snævuskyni, sjálvrættvísi og tína egnu sjálvupphøvjan, so havi eg endurgivið títt egna lesarabræv, men havi skift samkynd út við myrk folk. Við vón um at tú sjálvur hevur skrivað.

»Í Dimmuni bleiv gjørt nógv burtur úr, at ein myrkur maður var blivin

álopin. Hettar bleiv enn einaferð brúkt til at rætt-vísgera, at vit eiga at fáa eina lógarbroying í anti-diskriminátionsparagraffini, so at rasismakemuruppi. Fyri greinskrivarin var tað ikki nokk bert at siga, at ein maður var blivin bukaður (hesin sami byrjaði sjálvur bardagan), nei, her snúði tað seg um ein myrkan, og tí mátti tann síðan blásast upp; kanska fyri at fáa tað meira áhugavert ella heilt einfalt fyri at marknaðarføra egna áskoðan.

Havi aldri hoyrt um, at ein hvítur er blivin álopin, men gangi út frá, at hesi eru offur í stórt sæð øllum øðrum álopum/bardøgum. Heldur ikki verður gjørt so nógv burtur úr, at lögreglan eisini var álopin, men teir hava helst ikki verið myrkir, so hví kóka nakar suppu burtur úr tí! Lögreglufólk (eins væl og myrk) verða eisini niðurgjörd og enn-tá álopin bara tí, tey eru lögreglufólk, men hví einki um at fáa tey við í antidiskriminátionsparagraffina? Persónliga trúgvi

eg ikki, at tað hevði hjálpt, hvørki fyri hesi ella oman fyri nevndu. Vánaligur atburður, sum tann, ið verður lýstur í greinini, verður í lítlan mun broyttur við lógtingslóg, men er nógv heldur ein spurningur um uppaling, og hvat okkara menniskja sýn er. Av tí, at eg var við at viðgera uppskotið um at skoyta “rasismu” uppí lógina og talaði ímóti, at hettar var gjørt; vil eg koma við hesum viðmerkingum aftrat: Lat tað standa púra greitt, at øll menniskju hava sama virði og hava tí brúk fyri og rætt til at vera vird sum menniskju; eingin omanfyri nakran annan. Men hettar merkir ikki, at ein og hvør húðarlitur er líka góður sum einhvør annar ella at einki er skeivt í hesum heimi. Eg vóni tí, at tað stendur heilt greitt, at myrk fólk hava akkurát líka nógv virði sum eg sjálvur, og at eg ikki kann loyva mær at spilla tey út ella buka tey, heldur enn nakran annan einstakling ella bólk fyri tað. Líka so greitt skal tað tó

eisini standa, at eg haldi, at myrkur húðarlitur er skeivur, móti natúrini og skaðiligur fyri menniskjað. Hettar vil eg, sum sjálvur eri syndari, hava rætt til at føra fram uttan at bliva stemplaður fyri at vera “rasist” ella tað, ið verri er. Eg vóni vóni eisini, at øll, ið siga seg fylgja Jesusi, taka hansara orð í Jóhannus 12; 47 til okkum, tá ámint verður um, hvat er rætt og skeivt: “Og um onkur hoyrir orð míni og ikki gevur teimum gætur, tá dømi eg hann ikki; tí at eg eri ikki komin at døma heimin, men at frelsa heimin.” Ongin av okkum er syndafríur, og tí kunna vit ikki døma, men vit kunna og skula áminna í kærleika og bøn um, at Gud við sínum anda vil sannføra okkum um, hvussu vit eiga at liva.»

Fatar tú nú, hvussu langt við síðuna av tú ert? Tú ert ikki fætur fyri at taka eina sjálvstøðuga avgerð, men velir heldur blint at fylgja einum 2000 ára gomlum spikpetti.

Eg skal líka leggja afturat, at eg sjálvur var á staðnum og skal siga frá, at tað ikki var Rasmus, sum legði upp til slagsmálið! Hann bleiv provokeraður so mikið groft og leingi, at bikarið til síðst fleyt yvir, og tú átti at vitað, at øll menniskju hava eitt mark. Tú fært tað at ljóða, sum markið hjá einum samkyndum ikki hevur sama virði, sum markið hjá heterosexuellum. Niður-støðan má so verða tann, at mann skal hava loyvi til at spilla samkynd út so galið mann vil og svarar ein samkyndur aftur... ja, so er alt jú teirra feilur. Heldur tú nakar bardagi hevði verið, um Rasmus ikki var samkyndur? Ein heterosexuellur verður ikki álopin vegna sín sexualitet, men heldur eru tað onnur viðuskifti, ið gera seg galdandi. Brúka vit teg sum landsins moralsku hetju, so er deyðshóttanin sum Rasmus fekk hansara egni feilur... hann er jú samkyndur... ikki sannheit Gunnar? Viðv. álop á heterosexuell og

teirra pláss í bløðunum fert tú enn einaferð skit skeivur. Eg havi sjálvur upplivað at verða sparkaður og sligin av fleiri fólki, so at eg eri endaður á skaðastovuni. Og ja, tað bleiv skrivað í bløð-unum um hesa hendingina. So ikki sleingja soverid mœsn út eina aðruferð. Fólk sum tú, ið prædika um næstakærleika, fyrgiving, moral og óbetingaðan kærleika eru tey ringastu, tá ið tað kemur til moralska uppbakkan av forfylging, háan, kúgan og hóttanum um helvitis eld. Eg veit væl, at tað eru fitt og skilagóð kristin fólk í Føroyum, men hvar eru tit? Vælsignaði ikki lata hesa sjálvútróptu “elituna” rópa upp og harvið koyra tykkum í sama bólk sum tey. Henda stigmatiserandi elitan oyðileggur ótrúliga nógv fyri tykkum og gevur fólki orsök at vísa anstygð fyri kristnum fólki... og harvið eisini anstygð mótvægis teimum óseku.

Málvisión 2015:

Legaliserið føroyska móðurmálið

REGIN
EIKHÓLM

Harvið fáa vit eitt kompetent og viðkomandi brúksmál í skrift og talu og kunnu sleppa tí fremmandagerandi nýføroyska esperanto.

Føroyskt mál ella móðurmálið er tað málið vit tosa í Føroyum. Tað er ikki eitthvørt ynskimal, ið fyrst skal reinsast fyri sokallaði fremmandaorð. Hetta við at hava eitt reint mál er utopi, a la ariska rasan. Føroyska málið hoyrir til ta indo-europæisku málættina, ið hevur verið kend í eini 3500 ár og verður í dag tosað av 1.5 milliardum fólki. Tað er tí ikki so løgið, at hópin av europeiskum orðum og onnur orð við eru at finna í føroyska málinum, tað er jú her tey sum ættarfrændir hoyra heima. At vit har-umframt hava serliga mong orð til felags við danskt eigur heldur ikki at undra nakran, tí neyva samskiftið, skúling og intellektuella tilgongdini hevur í mong hundrad ár mest verið í samband við Danmark. Sjálvt Tobbi fer í næstum til Kongens København fyri at nema sær innlit í lærdu gudaverðina. Annars vísir Tórður Jóansson í síni lærdu ritgerð “English loanwords in Faroese” (Fannir 1997) á, at eitt samskifti hevur tað við at leggja orð eftir seg,

so kanska onkrar nýggjar “guddommuligar” glosur fylgja við Tobba, tá hann vendir heimaftur á klettarnar sum prestur.

Danifob - og íslandufil inklinatión

Tað kann tykjast gátuført, at vit í yvir hálva öld hava latið danifobar puristar ella málreinsarar manipulerað so nógv við føroyska málinum, ja nærmast givið teimum frítt spæl til íslandufilu inklinatiónini v.m. Úrslitið kenna vit. Flestu føroyingar himprast við at tala og skriva sitt egna móðurmál av ótta fyri puristiska peiki-fingrinum og fyri at verða hildir fyri ikki at vera nóg nationalir.

Føroyska brúksmálið verður niðurgjört, tí tað skal eitast at vera fult av fremmandum orðum, donskum og latínskum lániorðum v.m. Men sum ættarfrændir við indo-europæisku málættina hava vit nátturliga ein hóp av íbúgvandi altjóða orðum í málinum, ið eru líka so føroysk sum húðaskógvurin og kostaflugan. Men puristarnir vilja hava reint “føroyskt”, tvs. tey altjóða orð sum annars nátturliga hoyra heim í føroyska málinum verða skift út við heimagjörd okunnuorð ella farið verður til Íslands at fylla málleypin. Í hesum puristiska rúsi dettur tað psyko- og sociolingvistiska aspektið sum oftast burtur ímillum. Úrslitið er eitt fremmandagerandi nýføroysktesperantohvørshug-

flog og abstraktións niveau saman við brúkiligheit annars letur nógv eftir at ynskja. Kanska er vánaliga úrslitið av PISA-kanningin júst eitt dømi um málsliga frustratión og ómegn. Tað er ein sannroynd, at bæði til koyrikort og aðrar próvtøkur er nýføroyska málið ofta størri trupulleiki í sjálvum sær enn sjálvt innihaldið.

Móðurmálsligur samleiki og inertí

Hvør einstakur okkara hevur sína idiolekt ella egin-málbúna, ið myndar okkara móðurmálsliga samleika. Orðini í móðurmálinum eru gjøgnum øldir mykt og tillagað hvørt annað. Tí falla tey lætt, hava sína egnu rytmu og merking við einum íbygdum spontaniteti, sum bert móðurmálið megnar. Lingvistisk vita vit at málið broytir seg, og at tað skal røkjust – men ikki neyðtakast. Nýgjörd orð eiga meiri nátturliga at koma inn í málið sum tilboð og ikki sum puristisk diktat ella íslandsk eftirgerð. Virða vit ikki tað basala í móðurmálinum, upploya vit tann málsligi samleikan, og tá verður tað ikki danskt sum tekur yvir men enskt!

Móðurmálið hevur ein trekleika ella eina inertí, sum undirvanligumumstøðum tryggjar okkum eitt lívslangt málsligt kjölfesti, men hetta faktum er nógv undirmett av okkara puristum.

Málvisión og rætt-skrivingar orðabók

At meta málsligan førleika út frá tilgjørdum stavi - og bendingarmynstri tykist at vera sum at meta ein arkitekt eftir tí einkulta múrsteininum og annars síggja burtur frá tí funktionella og heildini annars. Verandi puristiska málproduktið fremmandager, er stívt, ónuanserað og faktueli ikki nøktandi sum samskiptismál. Málvisión 2015 skal kunna rúma globaliserings-tilgongdini á føroyskum, um ikki so eiga vit heldur at velja eitt annað mál, sum longu hevur førleikan, heldur enn nýføroyskt finnupp-á mál, ið ofta er meiri villileiðandi enn veggileiðandi. Vit hava møguleika fyri at náa málvisión 2015, um vit fordómsfrítt taka støði í sjálvum tí føroyska málinum og tess indo-europæisku ættarbondum við teimum altjóða orðum, ið har finnst, og skráseta tey í eina rættsskrivingar orðabók.

Neyðugt verður eisini í ávísan mun at revidera fordums stavingar – og bendingarmynstur, har hesi ikki umboða føroyskamálið, men eru óviðkomandi søgu-fjotrað filologisk leivd frá tí tíðini, tá skriftliga málið enn var í síni byrjan. Eitt kompetent føroyskt brúksmál má byggja á eitt viðkomandi lingvistiskt ástøði, ið ábyrgdar struktur og virki av málinum, og ikki á óviðkomandi finnupp-á filologiskar konstruktiónir. Ein rættsskrivingar orðabók vil umframt orðatilfeingi eisini kunna leggja støði undir eina ajourførda móðurmáls orðabók. Vit hava jú

longu fingið eina - hóast selektiv - so ávegis móðurmáls orðabók bind 1 og 2, men vit mugu hava onkur bind afturat, um vit skulu hava nøktandi málsligt úrval á føroyskum.

Breið móðurmálsnevnd

Skal málvisión 2015 røkka, verður neyðugt við eini breiðari móðurmálsnevnd. Málkøn meina, at ein 21-manna nevnd hevði verið hóskeilig. Føroyska Málnevndin og Málstevnunevndin hava hvør sær bundnar uppgávur, men her verður neyðugt við eini umlegging, við raðfestum móðurmálssamleika á altjóða støði. Um hetta eydnast, fer føroyingurin fyri fyrstu ferð í nýggjari tíð at kunna smoyggja puristiska hamin av sær og óátalaður bera sín viðfødta móðurmálsliga - unga ættarliðið klárt til komandi PISA-kanningar – í skrift og talu!

Mál-etnisk útreinsing

Harða viðferðin sum móðurmál okkara hevur fingið og framhaldandi fær, er ikki so ólík tí etnisku forfylging og útreinsing vit síggja runt um í heiminum, rættvísgerð av ideologisk blindum nationalromantikki. Hjá okkum er tað tó ikki blóð sum flýtur, men bókstavir og orð. Okkara latínska alfabet ella ABC hevur soleiðis av puristinum fingið bannlýst fimm av sínum týðandi bókstavum nevniliga: c, q, w, x og z. Leivdirnar av alfabetinum nevna tey stavtalva ella bókstavarað. Annars eru túsundtals burturvísingar framdar móti okkar móðurmálsorðum grundað teirra

etniska uppruna. Hetta gongur eisini aftur í okkara í okkara skúlabókum, ið eru merktar av einvísam puristiskum undirtónum. Vit kunnu spyrja við hvørjari heimild alt hetta verður gjørt?

Sambært fyrisurning til mentamálaráðið hevur ongín í Føroyum enn fingið laggildaðan rætt til at lúka burtur úr okkara alfabeti ella til útreinsing og sensurering av føroyska málinum. Fyri okkum sum hava føroyskt sum móðurmál, er henda illegala og ófrættakenda puristiska framferð ein hóttan móti føroyska málsmálsleikanum og tess rættartrygd, og tí er hesin spurningur nú sendur víðari til Løgtingsins Umboðsmann at taka støðu til.

Málslig hvørvisjón

Tórður Jóansson, doktari í málfrøði, skrivar um málpolitikk (Málhornið Dimmalætting 11.08.06) m. a. “Hugmyndin um eitt reint, fullkomið snið á máli er ein hvørvisjón...” “... men hugmyndin um eitt slíkt óveruligt, reint mál livir framvegis.” “.... føroyska orðatilfeingið er ónøktandi í fleiri høpum; innan vísindi og heimsspeki er ikki lætt at orða seg á hampuligum føroyskum, og torført er at flyta kenslubornan skaldskap – bundnan ella óbundnan – yvir í líknandi føroyskt mál.” Tórður endar greinina við: “Annars er at fegnast um, at Málstevnunevndin er farin til verka; og vónandi spyrst dyggari úrslit burturúr enn tað, sum framman undan er komið av skafti!”